

Андрій ТРАК

*Інститут історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ЄПИСКОП ЮЛІАН ПЕЛЕШ: БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС

У статті коротко охарактеризовано роки життя і діяльності Юліана Пелеша, першого Станиславівського єпископа,

Єпископ Юліан Пелеш був сином убогого вчителя з Лемківщини. Народився 3 січня 1843 р. в с. Смереківці Біцького деканату. Його мати була попадянюкою, дочкою о. Т. Щавінського з с. Регетів Перемиської єпархії. Завдяки своїй матері знав священниче життя, що оберталось навколо церкви і на попівщині. Він змалку мав нагоду бачити й пізнати те патріархальне життя священників, яким особливо відзначалася Лемківщина. Початкову школу закінчив у Яселі в 1854 р., шість класів гімназії – у Пряшеві на Угорській Русі (1855–1861), а 7 і 8 класи гімназійні – в Перемишлі, де 1863 р. склав іспит зрілості з відзнакою¹.

Богослов'я студіював у Відні в семінарії Св. Варвари, де, як питомець 4-го року склав перший строгий докторський ригороз. 1867 р. з відзнакою закінчив богословські студії у Відні, де того ж року був висвячений священником Томою Полянським і призначений префектом духовної семінарії. В 1870 р. отримав диплом доктора теології, після чого переїхав до Львова і обійняв посаду префекта духовної семінарії та ад'юнкта богословського факультету у Львівському університеті. В 1872 р. став професором пастирського богослов'я в Перемишлі. Тут він широко розвинув діяльність як референт Перемишльської консисторії і член комісії для складання руських шкільних підручників².

Та недовго він залишався у Львові, бо в 1873 р. покликано його до Перемишля на професора пастирського богослов'я. Але вже у 1874 р. сталося у Віденській семінарії непорозуміння, яке уряд задумав розв'язати. Тоді, за впливом митрополита Йосифа Сембратовича, став д-р Ю. Пелеш ректором тієї семінарії і одночасно парохом церкви Св. Варвари. У Відні, далеко від рідного краю, перебував він, прожив найкращі хвили свого життя, сповняючи місію виховання молодого кліру, призначеного до проводу в ділах Церкви й народу. Тут показав д-р Ю. Пелеш свою велику інтелігентність, ерудицію та пильну працю. Його «Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom» (що в перекладі означає «Історія унії руської церкви з Римом»), написане для цілого вченого світу, та «Пастирське Богослов'я» для молодого греко-католицького українського кліру здобули йому славу у вчених колах не тільки Австро-Угорщини, а й Німеччини і Риму. Своєю історичною працею здобув собі славу великого вченого в колах німецького кліру, університетах, нунціатурі, а навіть у цісарському дворі у Відні. Цю його працю уважно досліджували не лише земляки-українці, а й румуни, серби,

¹ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 17-18.

² Ядловський А. Перший єпископ Станиславова: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

а також православні вчені росіяни та греки. Він сміливо і ясно описав долю з'єднаної Церкви на Русі, розвіяв не одні наклепи й вигадки, примушуючи істориків та публіцистів, особливо польських і московських, полемізувати з ним, виправдовуючи ті вислови, що компрометували як православну царську Росію, так і римо-католицьку Польщу з її кліром і шляхтою.

У висвітленні д-ра Ю. Пелеша польський католицизм виглядав трохи інакшим, ніж той, що оголошений з польської сторони. З'ясувалося, що дуже часто католицизм у Польщі служив засобом винародовлення українського народу, оруддям шляхетської пихи й захланності. І хоч як намагалися оспорювати цю на фактах історичних і критично оброблених джерелах оперту істину, все-таки «Geschichte der Union» лишалася і, здається, ще довго буде джерелом історичної правди для вченого світу. З тих причин дехто говорив, що д-р Ю. Пелеш писав свою історію на замовлення віденських двірських сфер, щоби таким способом зогидити Росію і її цареслав'я в очах галицьких українців, а піднести добродійства, яких діждалася уніатська Церква і духовенство під скіпетром Габсбургів, австрійських цісарів. Такий погляд здається мало правдивим і ймовірним, а більше є подібним на загальновідому німецьку інтригу, яка, мовляв хоче порізнити і розділити слов'янських братів, що довго жили «w zgodzie i miłosierdzie braterskiej», аж поки їх не порізнили німці. Д-р Ю. Пелеш вияснив добре ту єдність і згоду на церковнім полі, очевидцями й свідками якої ми сьогодні є.

Якими б, однак, не були мотиви написання історії уніатської Церкви д-ром Ю. Пелешем, певним є те, що нею він здобув собі славу й пошану. На нього посипалося багато похвали і багато почесей. Йому пропонували єпископський престол у Крижевачі в Хорватії, але він не погодився, бо його тягнуло до рідного краю. Інші богословські праці Юліана Пелеша також відзначаються високою ерудицією. Він писав проповіді, богословські статті, підручники для школи, а його «Пастирське Богослов'я» показало, як добре він був ознайомлений із церковними книгами і взагалі як добре розумівся в церковних обрядах Греко-Католицької Церкви. Його «Літургіка» до сьогодні є одним із найобширніших підручників для нашого кліру. Всі ті літературні праці він почав ще у Львові, коли, як молодий префект, був головним співробітником церковного часопису «Руський Сіон», що його видавав Сильвестр Сембратович³. З 1886 року за його сприяння почав видаватись щомісячно аж до 1939 р. «Вісник Станіславівської Єпархії»⁴. Він доклав також праці до видання «Ізборника», який нині є майже в кожній церкві і в кожного священика. Його «Пастирське Богословіє» вийшло друком у Відні в 1876–1877 рр., «Коротке богослов'я». Унгвар. 1880 р.⁵, «Учебник католицької релігії» для 5 і 7 класів гімназій – у Львові в 1877–1878 рр., «Розправа у духовнім урядовім стилі» – у Відні в 1878 р.⁶. Видав підручник для середніх шкіл «Догматика» (Львів, 1876–1878).⁷, «Geschichte der Union der Ruthenshen

³ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 18-21.

⁴ Мудрий С. о. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим – Львів, 1995. – С. 438.

⁵ Ядловський А. Перший єпископ Станіславава: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

⁶ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 21.

⁷ Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим – Львів, 1995. – С. 439.

Kirche mit Rom» – у Відні в 1878 р. (I частина) і в 1880 р. (II частина). Цей останній твір закуплено до приватної підручної бібліотеки Папи Римського в Римі і цісаря Франца Йосифа у Відні. Ю. Пелеш був також одним із головних авторів великого видання кардинала Йозефа Гергенротера «Kirchen-Lexicon», яке мало загальне і всесвітнє значення в німецькому католицькому богослов'ї, про що згадує у своїх записках учений крилошанин о. Антоній Петрушевич зі Львова. У 1883 р. вийшла критична розвідка Ю. Пелеша під заголовком «Унія і православ'є» та інші невеликі розвідки і статті.

Завдяки такій діяльності Ю. Пелеш став немовби амбасадором галицького греко-католицького єпископату у Відні, посередником між нунціатурою і віденським урядом.

Віденська нунціатура пильно прислуховувалася, що каже ректор Віденської семінарії св. Варвари, а віденський кардинал і вчений богословський світ вважали його авторитетом у всіх справах, що стосувалися Греко-Католицької Церкви та народу. І Ю. Пелеш сповна був дорослий для того становища, яке займав. Своєю поведінкою, зовнішнім виглядом, товариськістю та чудовою красномовністю, а притому знаючи, як поводитись у найвищих колах, він навіть здобув собі вступ до цісарського двору, де його покликали бути вчителем спадкоємця престолу архікнязя Рудольфа.

Нічого дивного, що в ньому народилася амбіція, тобто бажання показати всюди, що він для своєї Церкви може зробити. У своїх наукових, педагогічних працях чи у будь-якій іншій галузі він намагався перевершити інших, не шкодуючи свого труду і здоров'я. Ці якості він виявляв і пізніше, коли став єпископом у Станиславові. Ця надмірна праця робила його нервовим, і не раз у тому нервовому настрої можна було побачити сльози в його очах. Його любили і настоятелі, і підлеглі, і все оточення. Віденська церковна інтелігенція майже сліпо вірила у слова «sui magistris».

Бо хоч він як керівник був досить строгий, та вони старались його не засмучувати, бо здебільшого під впливом свого ректора виробили собі у Віденському університеті таку опінію, що професори вважали вихованців семінарії св. Варвари найкращими слухачами. Справді, треба визнати, що сама атмосфера Віденського університету чималою мірою впливала на гурток віденських вихованців, до того ж найздібніших, та на їх заохочення до наукової праці. З цієї семінарії вийшли найвизначніші люди: митрополит Антоній Ангелович, кардинал Михайло Левицький, Григорій Яхимович, Спиридон Литвинович, єпископи Іван Снігурський і власне сам Юліан Пелеш та інші визначні священики та вчені: Іван Пулюй, Михайло Людкевич, Ігнатій Онишкевич, о. Андрій Білецький, о. Олександр Степанович та інші. І треба визнати, що той дух і традиційна слава духовної семінарії св. Варвари за ректорату Ю. Пелеша не тільки не змарніли, а навіть зміцніли. Не раз траплялося: якщо хтось зі студентів – німців, мадярів чи інших, навіть докторантів – на так званих університетських семінарах не вмів відповісти на поставлене питання, професор звертався до студентів «Schönlaterrngasse» з окликом «No! Es wird uns schon gewiss ein Griche sagen!» і, звичайно, не помилявся. «Griech» –

ами називали богословів семінарії св. Варвари, вважаючи їх окрасою Віденського факультету⁸.

У 1880 році австрійського цісаря відвідав російський цар Микола II. Було це якраз на свято Воскресіння Христового. І цар виявив бажання взяти участь у Службі Божій. Православної церкви у Відні не було, тож обидва монархи відвідали церкву Святої Варвари. Службу Богу відправив Юліан Пелеш. Після її закінчення цар склав йому святкові побажання і поцілував. Віденська громадськість, не розуміючи руського звичаю, по-різному трактувала цю подію. Авторитет Ю. Пелеша зростав. Він ставав у Відні дуже популярним. Але це не подобалося цісареві, який запропонував йому залишити Відень⁹.

У 1883 р. Ю. Пелеш повернувся до рідного краю, чого сам дуже прагнув. Його запросили на посаду архідиякона Львівської капітули. Та найбільша його праця ще була попереду, коли після утворення нової єпархії у Станиславові (1885 р.) його було призначено першим єпископом.

У 1885 році о. д-р Юліан Пелеш був у числі найбільш імовірних кандидатів на Митрополита після відставки Йосифа Сембратовича, однак Папа Лев XIII іменував Митрополитом Сильвестра Сембратовича – племінника Йосифа Сембратовича.

У березні 1885 року Папа Лев XIII видав буллу «*De universo dominico grege*» про утворення Станиславівської єпархії¹⁰.

Так, отже, силою згаданої булли Львівську архидієцезію поділено на 2 дієцезії. До новоутвореної дієцезії Станиславівської прилучено 20 деканатів із 435 душпастирськими посадами й із 744 157 вірними. Рішенням від 12 лютого 1885 р. цісар Франц Йосиф I іменував, а Папа Лев XIII на тайній консисторії від 27 березня 1885 р. підтвердив і преканонізував Станиславівським єпископом Мітрата, Архідиякона Львівської капітули о. д-ра Юліана Пелеша. 1 листопада 1885 р. о. д-р Юліан Пелеш прийняв у храмі Св. Юрія єпископські свячення з рук галицького Митрополита Сильвестра Сембратовича як святителя і Львівських архієпископів Северина Домброва Моравського, обряду латинського, й Ісаака Николая Ісаковича, вірменського обряду, як співсвятителів¹¹.

Юліан Пелеш, ставши Станиславівським єпископом, зробив Куїловського своїм архіпресвітером. Але Перемишльський єпископ І. Струтинський, постарівши, покликав Куїловського собі за єпископа-помічника¹².

Організація і впорядкування всіх справ, пов'язаних з новоутвореним єпископством, як капітула, консисторія і т. ін., – це та велетенська праця, яка лягла на плечі одного чоловіка, та він її довершив і виконав. А робив він буквально усе сам, бо опинився у Станиславові самотній, лише зі своїм слабовитим капеланом о. Левом Бачинським, тому усі справи виконував особисто.

⁸ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 21-24.

⁹ Ядловський А. Перший єпископ Станиславова: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

¹⁰ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 25.

¹¹ Мельничук П. Владика Григорій Хомишин. – Львів: Місіонер, 1997. – С. 15-16.

¹² Мудрий С. о. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим – Львів, 1995. – С. 439.

Інтронізація єпископа Юліана Пелеша відбулась 10 січня 1886 р. і була досить пишною. Проте в тому, щоб Юліан Пелеш став єпископом саме Станиславова, був дуже зацікавлений також бургомістр Ігнатій Камінський. Адже тоді було протистояння між Коломиєю та Станиславом за місце столиці нової єпархії. І завдяки тому, що І. Камінський раніше був послом у Відні і мав приятельські стосунки із Ю. Пелешем, Станиславів став столицею новоствореної єпархії¹³.

Станиславівський староста вручив єпископу Ю. Пелешу єпископські відзнаки, що символізувало сподівання поляків на єпископа. З нагоди інсталяції єпископа Ю. Пелеша архієпископ Рудольф надіслав владиці в дарунок дві пари гарних сивих коней із каретою, що свідчило про авторитет єпископа у вищих урядових колах. Іменування о. д-ра Ю. Пелеша першим Станиславівським єпископом успішно завершило довголітні змагання галицького духовенства за створення третьої в Галицькій Церковній Провінції Єпархії¹⁴.

Під час інтронізації на честь єпископа Юліана Пелеша було виконано урочисту кантату А. Вахнянина на слова поета В. Масляка, зачитано вірші О. Левицького і П. Пориляка¹⁵.

Щоб підняти новостворену єпархію, Ю. Пелеш доклав титанічних зусиль, що дуже негативно позначилося на здоров'ї єпископа. Економічне становище єпископства було просто катастрофічним, воно було найбільш бідним у цілій Австро-Угорщині. Усі надбання, які мало єпископство, були тільки завдяки Ю. Пелешу. Йому доводилось багато їздити до Відня і Львова, щоб хоч чогось добитися. Проте Львів не надав ніякої підтримки, тож довелося звертатись до Відня.

Правда, єпископ любив блиск і велич, дуже бідкався, що не мав гарнішого єпископського гардероба, бо капітульна ризниця була дуже вбогою. Через часті грошові клопоти Ю. Пелеш втрачав той розмах, з яким брався до якоїсь справи. Це також впливало на його настрої та поведінку. Він ставав нетерплячим і навіть прикрим для найближчого оточення. У найтіснішому своєму оточенні він не раз скаржився і нарікав, що ліпше й легше йому було в семінарії у Відні, ніж на єпископському престолі у Станиславові.

Проте на публіці єпископ завжди був урівноважений, і ніщо не видавало його внутрішнього стану. Яскравим прикладом цього може послужити історія, яка сталася у м. Снятин, куди єпископ приїхав освятити новозбудовану церкву Св. Михаїла. Після посвяти був пишний обід за участю духовенства, урядовців та інших визначних громадян міста. На прохання єпископа було запрошено двох снятинських міщан, яких єпископ відзначив особливим способом і наказав посадити біля себе. А під час обіду він проголосив тост на честь місцевого міщанства, сказав, що вони заслуговують похвали, адже своїми зусиллями та коштом збудували церкву, яку він приїхав освятити. Наслідком цього було те, що присутні пани змінили своє ставлення до міщанства у позитивному напрямку.

¹³ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 25-26.

¹⁴ Делятинський Р. І. Історія Станіславівської Єпархії. – Івано – Франківськ: Нова Зоря, 2001. – С. 23.

¹⁵ Полек В. Нарис історії Івано-Франківської єпархії // Шематизм Івано-Франківської єпархії. – Івано – Франківськ, 1995. – С. 122.

Довідавшись про це, єпископ тішився, сміявся і ще раз повечеряв з міщанами особисто, затримавшись у Снятині аж на три дні.

Ю. Пелеш дуже любив своїх вірян, любив бідних, скривджених і звичайних селян, радо і довго говорив з ними, випитував і радив. Через це він здобув у народі неабияку популярність, і часто йшли до нього зі своїми бідами. При тім не обходилося і без скарг на священиків, часто комічних, а то і абсурдних. Одного разу прийшли до єпископа парафіяни о. Антонія Струтинського з с. Ямниця. Вони стверджували, що їхня церква дуже бідна, а причиною того є парох. Здивований єпископ, що особисто знав о. А. Струтинського як ревного душ пастиря, запитав, з якої причини. Йому відповіли, що парох так багато відправляє в церкві, що йому годі настарчити церковного світла. З цього випадку Ю. Пелеш зрозумів, що не можна вірити всяким скаргам, бо не так легко задовольнити людей, проте легко вразити маленькою дрібничкою.

Сам Ю. Пелеш здебільшого сторонився політики. Лишень одного разу на Львівському сеймі виголосив промову про шкільні дебати, чим у сеймі і в краї в цілому справив велике враження. Також він був членом галицького крайового сейму¹⁶.

Ю. Пелеша було обрано почесним членом Галицько-Руської Матиці і запрошено до співпраці в німецькому богословському лексиконі у Фрайзбурзі¹⁷.

Пастирський лист єп. Ю. Пелеша про вибори до Держради поряд із вищевказаним висував нові вимоги до кандидатів. Вже на початку пастирського листа єпископ висловлює свої українофільські погляди: він визнає «руську народність як самостійну, як від російської, так і польської відрубну». Далі він вказує конкретні вимоги до кандидатів у послі парламенту, які повинні бути: 1) «вірними і незрушними Синами Св. Кат. Церкви та її видимої Голови... Папи Римського» і віри кожній можливості права Св. Кат. Церкви і нашого св. греко-руського обряду боронити і захищати»; 2) «вірними синами своєї Матері Галицької Русі, котрі є готові докласти всіх сил, щоб наша питома малоруська словесність чимраз більше розвивалася, і всюди належачи їй права осягнула»; 3) «вірними і совісними приятелями і заступниками своїх краян, котрі їх до Ради державної висилають, і готові прагнути до того, щоби моральний і матеріальний добробут наших Міщан і Селян щораз більше змагався». Обрання саме таких кандидатів послами до австрійського парламенту, на думку єп. Ю. Пелеша, повинно було сприяти активізації суспільного (соціально-економічного, політичного і культурного) розвитку галицького суспільства, зростанню авторитету в ньому Гр.-Кат. Церкви. Такі вимоги висував єп. Ю. Пелеш і до себе, адже він також був послом до австрійського парламенту на основі своєї єпископської гідності. Своєрідним підтвердженням істинності його концепції «трьох патріотизмів» були виступи єпископа на сесії парламенту на захист прав Гр.-Кат. Церкви, прав «руської мови» тощо. Отже, єп. Ю. Пелеш в межах Станіславівської єпархії намагався відповідно до нових суспільних

¹⁶ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 26-31.

¹⁷ Ядловський А. Перший єпископ Станіславава: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

процесів виступати за збереження позицій Гр.-Кат. Церкви в галицькому суспільстві¹⁸.

Треба ще згадати, що Ю. Пелеш звернув увагу на Буковину, яка належала до його єпархії. Він цікавився тамтешнім становищем, бував там сам і відправляв туди своїх людей, зокрема о. Клима Кульчицького, пароха і декана в Підпечарах. Визначний конвертит (люди, які приймали католицизм) селянин Дутка навіть їздив з Юліаном Пелешем і був представлений Папі Римському.

У 1891 р. єпископа Юліана Пелеша переведено до Перемишля, де його прийняли досить недовірливо, бо його випередила опінія строгого і дуже вимогливого, а до того ж ще і нервового чоловіка. Але згодом недовіра до єпископа згасла завдяки його діяльності у Львівському Синоді¹⁹.

Однак, перед скликанням Синоду трапилася несподівана подія: у серпні 1891 р. помер Перемишльський єпископ І. Ступницький. Саме тому до Перемишля терміново переведено єп. Ю. Пелеша, щоб доповнити число учасників «Львівського Синоду». Тимчасово Станіславівською дієцезією управляв архіпресвітер о. В. Фацієвич. Саме він і видав 8 вересня 1891 р. розпорядження Єп. Ординаріату «В справі відбутися маючого Синоду провінційного в Львові», яким зобов'язував священників зачитати вірним своєї парохії пастирський лист митрополита С. Сембратовича, а під час Синоду відправити урочисті Богослужіння: також було зобов'язано оо. деканів, ігуменів монастирів ЧСВВ та священників-богословів з явитися до Львова на Синод у призначений термін. Це розпорядження було в межах Станіславівської єпархії останнім підготовчим актом до Провінційного Синоду у Львові. Отже, одним із останніх заходів єп. Ю. Пелеша як Станіславівського єпископа було ініціювання, Львівського Провінційного Синоду, участь в якому від Станіславівської єпархії взяв уже єп. Ю. Сас-Куїловський²⁰.

Переведення Юліана Пелеша на посаду єпископа Перемишльського відбувалось у передвечір'я Львівського Провінційного Синоду 22 вересня 1891 р. і мало на меті доповнити число учасників Синоду²¹.

Цього ж року у Львові відбувся провінційний Синод, скликаний митрополитом Сильвестром Сембратовичем. В ньому взяли участь більше 300 священників. Головував на Синоді папський делегат Цяска. Метою Синоду було златиншити наш обряд. Юліан Пелеш виступив його захисником. Сам Андрей Шептицький оголосив про неактуальність цього собору²².

Дуже цікавим було ставлення Ю. Пелеша до Папи Римського Лева XIII, а також префекта Конгрегації для поширення віри (Congregacio de Propaganda Fide). Папа дуже прихильно ставився, часто приймав його на

¹⁸ Делятинський Р. І. Історія Станіславівської Єпархії. – Івано – Франківськ: Нова Зоря, 2001. – С. 38-39.

¹⁹ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 31-32.

²⁰ Делятинський Р. І. Історія Станіславівської Єпархії. – Івано – Франківськ: Нова Зоря, 2001. – С. 43.

²¹ Мудрий С. о. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим – Львів, 1995. – С. 439.

²² Ядловський А. Перший єпископ Станіславова: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

приватних аудієнціях, виконував його прохання. При обговоренні митрополичого престолу Папа при уступленні митрополита Й. Сембратовича спочатку взяв до уваги віденську пропозицію в особі Юліана Пелеша. Проте перемогла думка римського загалу, і митрополитом став Сильвестр Сембратович. Відень поступився Риму, а Юліан Пелеш був відправлений до Станиславова. Ситуація значно змінилась, коли префектуру конгрегації зайняв польський кардинал Мечислав Ледоховський. Ю. Пелеш скаржився о. Павлу Маяковському, перемишльському архідиякону, що цей кардинал накинувся на нього і навіть погрожував усуненням з єпископського престолу. Сам єпископ причини цього протистояння не називав, але ходили чутки, що причина конфлікту між кардиналом та єпископом крилася у становищі єпископа у Львівському синоді і його спротиві на змагання папського делегата Августина Чіаски (Цяски) та митрополита Сильвестра Сембратовича.

Останні п'ять років свого життя (від 27 червня 1891 р. до 22 квітня 1896 р.), будучи Перемишльським єпископом, Кир Юліан Пелеш намагався здійснити план свого попередника єпископа Юрія Вінницького – заснувати в Перемишлі духовну семінарію. Завдяки своїм давнім знайомствам і впливам у Відні Кир Юліан Пелеш випросив державне розпорядження від 13 липня 1893 р., яке дозволило заснувати повну духовну семінарію в Перемишлі²³.

Разом з тим необхідно було підвищувати рівень підготовки священників. Особлива увага єп. Ю. Пелеша до підготовки духовенства обумовлювалася його ставленням до завдань духовенства. В одному з пастирських листів він писав, що священницький обов'язок є «висока і тяжка задача, особливо в наших невірством, матеріалізмом та індиферентизмом заражених часах». Тому єпископ висуває вимоги не тільки добре володіти богословськими науками, але й бути готовим до боротьби з «невірством...» Оскільки дві спроби (у 1886 р. – єп. Ю. Пелеш під час візиту до цісаря, а в 1891 р. – посол Брилинський в австрійському парламенті) вирішити питання про заснування в Станиславові духовної семінарії були невдалими, то єп. Ю. Пелеш узгодив з митрополитом питання про підготовку «кандидатів до стану духовного» від єпархії у семінаріях Львова та Відня, а згодом і в Колегії св. Атаназія в Римі. Так, у Львівській семінарії у 1887–91 рр. щороку навчалося близько 60 студентів-богословів, у Віденській семінарії – 5-6, а в 1888–89 н.р. вперше було виділено одне місце в Колегії св. Атаназія²⁴.

Він рішуче виступав проти втручання у церковні справи єпархії галицького намісника поляка Казимира Бадені, доноси якого до віденської канцелярії не мали ніякого успіху. Владика Ю. Пелеш домагався від крайового уряду окремої єпископської палати, однак галицький крайовий відділ відмовив. Тоді він звернувся до цісарського уряду і отримав позитивну відповідь: австрійський уряд покрити кошти на будову єпископської палати, яку закінчено було у 1896 р. Юліан Пелеш сам наглядав за будівництвом палати, радів нею, але пожити в ній так і не

²³ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 46.

²⁴ Делятинський Р. І. Історія Станіславівської Єпархії. – Івано – Франківськ: Нова Зоря, 2001. – С. 40-41.

встиг, бо помер 22 квітня 1896 р. від раку на Липовці (Засяння), проживши 53 роки життя, повного великої посвяти й праці для Греко-Католицької Церкви²⁵.

Похований у Перемишлі кардиналом Сильвестром Сембратовичем за участю священників трьох єпархій і при великому згромадженні народу²⁶.

Немає сумніву, що Кир Ю. Пелеш був непересічною людиною та визначним Владикою Греко-Католицької Церкви. Велику роль тут відіграли його природні дарування. Широкий горизонт думки, що охоплював усі потреби Церкви й народу, велика ерудиція, набута в закордонних університетах, пориваюча красномовність, зовнішня поведінка, повна поваги, вміння орієнтуватись у найвищих сферах суспільства, здобули йому шлях до цісарського двору, де він був учителем спадкоємця престолу архікнязя Рудольфа. Мав він великі педагогічні досягнення у вихованні молоді, ще більші досягнення – в літературні, а найбільші – наукові. Був людиною сильної волі, незгасного ентузіазму, невтомної активності і надмірної працьовитості, що руйнувала його здоров'я. Тому він так скоро пішов зі світу цього. Одним словом, Юліан Пелеш був українським католицьким єпископом – науковцем великого формату²⁷.

²⁵ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 46.

²⁶ Ядловський А. Перший єпископ Станиславова: До 100-річчя від дня смерті єпископа Юліана Пелеша // Галичина. – 1996. – 10 квітня. – С. 3.

²⁷ Літургіка. Кир Юліан Пелеш. – М. І. Савчук. – Харків, 2013. – С. 42.